

Östtimorkommitténs medlemsmöte

Jemina Holmberg, som handlägger Östtimor på UD, talade vid Östtimorkommitténs medlemsmöte som hölls den 18 maj med anledning av fyraårsdagen av självständigheten (20/5). Hon besökte i mars Östtimor under fyra dagar tillsammans med Sida-personal och en tjänsteman från den svenska ambassaden i Jakarta. Syftet med besöket var att bedöma förutsättningarna för att stödja ett antal utvecklingsprojekt inom ramen för den nya regionstrategin för utvecklingssamarbetet med bland annat Östtimor. Då fokus i strategin ligger på att fortsatt bidra till utvecklingen av demokratisk samhällsstyrning och ökad respekt för de mänskliga rättigheterna (MR) var det främst denna typ av projekt/samarbetspartners som studerades under besöket.

Valår 2007

Under 2007 skall parlaments- och presidentval hållas. FN föreslår att valen skall hållas parallellt medan Östtimors regering vill att de skall äga rum vid två tillfällen. En vallag skall antas, helst före december. Regeringen har presenterat ett förslag och parlamentet två. Eventuellt kommer vallagen att innehålla en spärr så att ett parti måste erhålla 5 % av mandaten för att komma in i parlamentet i vilket antalet platser planeras reduceras från nuvarande 88 till ca 65. Upprättandet av en valkommission är en annan viktig fråga.

Medierna måste utvecklas generellt men detta är särskilt viktigt inför valen. Få parlamentariker har erfarenhet av politiskt arbete. Parlamentarikerutbytet med Sveriges riksdag är mycket uppskattat. Parlamentet måste stärkas - bland annat för att kunna se till att oljeinkomsterna används förnuftigt eftersom det är parlamentet som godkänner hur dessa medel nyttjas. Ett MR-ombud har nyligen etablerats och skall ta emot klagomål mot myndigheter och statliga institutioner.

Missnöje med Mari Alkatiri

Fretilin håller nu sin första nationella kongress på fem år i ett läge då det råder visst missnöje inom partiet med premiärminister Mari Alkatiris dominerande ställning. Många bedömare menar att premiärministern utvecklat en maktarrogans och att det finns signaler om att han skor sig själv och sin familj ekonomiskt. Det finns även signaler om att Fretilins yngre generation nu utmanar Alkatiri. I mars var dock bedömningen att hans position ej var hotad.

Fretilin uppnådde goda resultat i lokalvalen 2005 men i nästa års val är en ny faktor som kommer påverka utgången hur unga förstagångsväljare röstar. Det finns tecken på ett hårdnande politiskt klimat, bland annat i form av Alkatiris maktarrogans. Landets nya strafflag - den nuvarande är kvar från den indonesiska ockupationen - debatterades icke i parlamentet utan gick direkt från regeringen till presidenten. Ett kontroversiellt inslag är att göra förtal straffbart. Det Demokratiska partiet har stämt Alkatiri med anklagelser om att han skulle ha dragit personliga ekonomiska

fördelar från det oljeavtal som ingicks med Australien i januari (se Merdeka, nr 28).

Det förekommer också rapporter om trakasserier mot Fretilins motståndare - bland annat genom hot om avskedanden av tjänstemän om de ej stödjer partiet. Även rapporterna om korruption blir allt fler. En ny anti-korruptionslag är dock en stark prioritering för regeringen. Oljeintäkterna gör det särskilt viktigt att stävja korruption.

Svagt rättsväsende

Samhällsinstitutionerna är överlag svaga. Utbildning av domare och åklagare pågår. Dessutom studerar nu 70-80 studenter juridik på universitetet i Dili vid den nyligen etablerade juridiska fakulteten. De första inhemska domarna och åklagarna tillträder sina jobb i juni. Eftersom utländsk personal nu sköter rättsväsendet gör UNDP bedömningen att rättsväsendet skulle kollapsa om de utländska rådgivarna kallades hem i dag.

Nyligen har Human Rights Watch lagt fram rapporter om polisvåld i form av bl.a. våldtäkter och brutal behandling av fångar. Uppgifterna förnekades ej under besöket. Våldet är emellertid inte understött av myndigheterna utan förklaras bland annat av poliskårens bristande erfarenhet. Polisens övergrepp ligger på MR-ombudsmannens bord. Även om MR-brott alltså förekommer, har den allmänna situationen på detta område förbättrats. Det finns en MR-enhet under premiärministern och MR-lagar är på plats. Implementeringen utgör dock ett problem: bland annat finns det 300 fall av MR-brott begångna 1999 som Serious Crimes Panel inte hann ta itu med innan den avslutade sitt arbete i maj 2005. Ytterligare ett problem är att alla lagar är skrivna på portugisiska som de flesta människor inte förstår. Därför är det svårt att skapa transparens.

Försoning önskas

Sannings-, mottagnings- och försoningskommissionens (CAVR) rapport har ännu ej presenterats för allmänheten i Östtimor. Därför saknas en offentlig debatt om innehållet. Alla myndighetspersoner delegationen träffade förklarade att de vill se framåt. Östtimor måste försonas med Indonesien som i sin tur bör stärka sin demokrati. Uppfattningen är att frihetskampen var en strid mot en regim och ej en nation. Ländernas gemensamma sannings- och vänskapskommission har nyligen besökt Dili. Det allmänna intrycket är dock att den gör få framsteg. Relationerna är goda på högsta nivå trots viss turbulens till följd av CAVR-rapportens offentliggörande och dödsskjutningen vid gränsen i januari (se Merdeka, nr 28). 99 % av gränsdragningen är nu avslutad.

Utvinningen av oljefältet Greater Sunrise skall påbörjas inom tio år. Östtimors regering vill att olje- och gasledningarna skall dras till Dili och inte till Darwin. Parlamentet bevakar den nuvarande oljefonden i vilken det nu finns 450 miljoner USA-dollar. De totala

oljeintäkterna under områdets totala livstid beräknas till ca 11 miljarder dollar.

Fattigt land

Delar av oppositionen vill att regeringen skall investera mer av oljepengarna nu snarare än att placera dem i oljefonden. Landet har dock en svag absorptionsförmåga: endast 60 % av statsbudgeten används nu på grund av svaga institutioner. I en UNDP-rapport talas det om ökande fattigdom efter 2002. Gratis skolgång har införts och ett förslag finns om att ge gratis skol-lunch. Den komplicerade språkfrågan påverkar skolundervisningen negativt. Ett problem är den starka makt-centraliseringen till Dili - en decentralisering är önskvärd men lokal kapacitet saknas. Enligt Världsbanken är regelverket för entreprenörsverksamhet och investeringar dåligt. Jemina nämnde att telekommunikationerna är svagt utvecklade: det är fyra gånger dyrare att ringa än i Indonesien.

En av de största utrikespolitiska frågorna är medlemskap i Association of Southeast Asian Nations (ASEAN). Det är både dyrt och tidskrävande att vara medlem samtidigt som uppfattningen finns att ett medlemskap skulle ge landet ekonomiska och säkerhetspolitiska fördelar.

Frågor

Genom att besöket dominerades av möten, vilka alla var förlagda till Dili, såg Jemina inte mycket av landet. Hennes intryck är att stora framsteg har gjorts samtidigt som den fortsatta utvecklingen kan komma att bromsas något, dels på grund av avsaknaden av en "entreprenöranda" i landet (som en följd av långvarig kolonisering), dels på grund av att många givare nu drar ned på sitt stöd till landet. I uppbyggnaden av rättsväsendet har givarna insett att det är bättre att höja kapaciteten på plats i landet än att timoreserna skall resa till andra länder för att utbildas av experter – således sker all utbildning av personal till rättsväsendet nu på plats i Östtimor. Det har diskuterats huruvida det är lämpligt att applicera ett komplicerat rättssystem i landet så tidigt - kapaciteten på området måste ju byggas upp från grunden. Det går en skiljelinje i politiken mellan dem som vistades inom respektive utanför Östtimor under ockupationsåren. Redan nu är valen 2007 en stor fråga i Östtimor.

Sammanfattningsvis gav Jeminas skildring av besöket en god bild av det komplicerade läget i landet.

Gabriel Jonsson

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Ickekommersiell-Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> eller skicka ett brev till Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA. Material som publiceras i Merdeka & ÖsttimorInformation kan också publiceras i <http://www.globalarkivet.se>.